

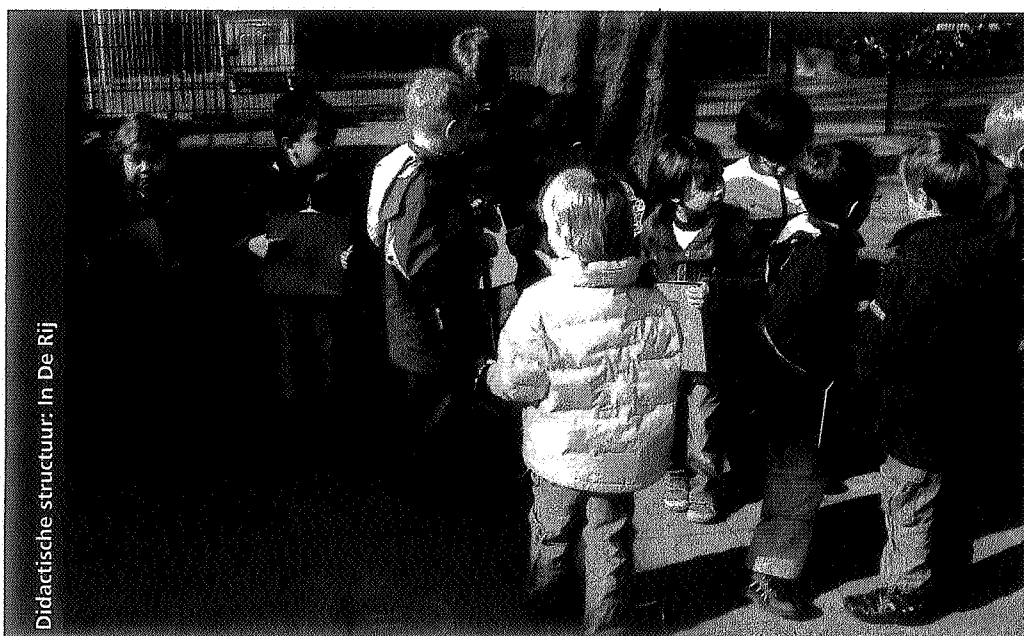
Talenten van kinderen benutten en ontwikkelen

Carola Riemens en Monique van der Heijden

Met de uitgangspunten van Meervoudige Intelligentie ga je als leerkracht anders kijken naar kinderen. Elk kind is uniek en op allerlei verschillende manieren knap. Het gaat er niet langer om hoe knap een kind is, maar h^oe het kind knap is! Dit artikel is een aanzet om op deze manier te kijken naar de kinderen in de groep én vanuit dit uitgangspunt met de speel/ leeromgeving en het totale onderwijsaanbod aan de slag te gaan.

Meervoudige Intelligentie (MI) gaat uit van de acht intelligenties die de Amerikaanse psycholoog Howard Gardner in 1983 presenteerde (zie uitvoerig hierover Lofhoff, 2006):

- Lichamelijk-kinesthetische intelligentie (lijf/beweging knap)
- Naturalistische intelligentie (natuur knap)
- Muzikaal-ritmische intelligentie (muziek knap)
- Visueel-ruimtelijke intelligentie (beeld ruimte knap)

Didactische structuur: In De Rij

- Logisch-mathematische intelligentie (reken redeneer knap)
- Verbaal-linguïstische intelligentie (woord knap)
- Intrapersoonlijke intelligentie (zelf knap)
- Interpersoonlijke intelligentie (mensen knap).

De Meervoudige Intelligentietheorie gaat ervan uit dat kinderen verschillende soorten intelligenties hebben. Een kind is niet op één manier intelligent, maar op verschillende manieren. De ene intelligentie is echter wat meer ontwikkeld dan de andere. Elk kind heeft zo zijn eigen sterke kanten of talenten. Denk maar aan de peuters of kleuters in de groep. Er zitten vast kinderen bij met een uitgesproken voorkeur voor talige activiteiten. Ze worden graag voorgelezen, vertellen honderduit en hebben een uitgebreide woordenschat. Bij deze kinderen is de verbaal-linguïstische intelligentie sterk ontwikkeld. Andere kinderen spelen en werken het liefst met anderen samen, zijn opvallend zorgzaam en genieten enorm van contact maken met anderen. Bij weer andere kinderen zijn weer andere intelligenties sterk ontwikkeld.

Elk kind heeft dus een uniek patroon van meer of minder sterk ontwikkelde intelligenties. Het is belangrijk om als leerkracht de talenten van de kinderen in je groep te zien. Dit

vereist dat je hen regelmatig observeert. Doordat je je bewust bent van de kenmerken van de acht intelligenties, herken je ze wanneer je kijkt naar het gedrag van de kinderen in je groep. Door de bril van MI kijk je anders naar de kinderen: *Hoe is dit kind knap?* Je gaat talenten zien.

Talenten stimuleren en ontwikkelen

Elk kind heeft dus een eigen patroon van meer of minder sterk ontwikkelde intelligenties. Dit patroon staat niet vast; je kunt de minder sterke en de sterke kanten stimuleren en verder ontwikkelen.

Als leidster/leerkracht kun je dus de intelligenties van kinderen spelenderwijs ontwikkelen! Jouw rol doet ertoe. Maar hoe dan?

- Hoe sluit ik aan bij de sterk ontwikkelde intelligenties?
- Hoe kan ik de minder sterk ontwikkelde intelligenties stimuleren?

Acht verschillende intelligenties in het dagprogramma

De uitdaging is om binnen het onderwijsaanbod en activiteitenaanbod rekening te houden met de verschillende intelligenties. Je moet binnen activiteiten niet één, maar meerdere intelligenties aanspreken en stimuleren. Een veelzijdig aanbod ontwikkelt de meervoudige intelligentie van kinderen.

Leidsters van kindercentra en peuterspeelzalen en leerkrachten van basisscholen die werken volgens de visie van MI bieden een rijk, gevarieerd en doelgericht aanbod zodat alle kinderen optimale ontwikkelingskansen hebben. Hieronder worden twee invalshoeken beschreven om MI in de praktijk te brengen: het aanpassen van de speelleeromgeving en het inpassen van veelzijdige activiteiten in het dagprogramma.

Kansen creëren in de speelleeromgeving

De speelleeromgeving vormt een belangrijke basis voor een optimale ontwikkeling van kinderen. Concreet betekent dit dat je deze omgeving zodanig kunt inrichten met hoeken of speelwerkplekken en materialen dat die aansluit bij de acht verschillende intelligenties van de kinderen. Je kunt nieuwe hoeken of speelwerkplekken introduceren. Of bij bestaande hoeken materialen toevoegen zodat ze meerdere intelligenties stimuleren. Zo kun je in de Huishoek bijvoorbeeld specifieke materialen toevoegen, zoals een klok, weegschaal, maatbekers en eierwekker om de logisch-mathematische intelligentie te stimuleren.

Ook kun je een specifieke hoek inrichten voor een bepaalde intelligentie. De Meetplek stimuleert de logisch-mathematische intelligentie. Leerlingen kunnen hier allerlei activiteiten uitvoeren rondom meten met meetstroken, weegschalen, maatbekers en meetlatten. De Notenkraak is een voorbeeld van een speelwerkplek die de ontwikkeling van de muzikaal-ritmische intelligentie stimuleert. Kinderen kunnen daar op allerlei manieren met muziek bezig zijn;

instrumenten bespelen, pingelen, tokkelen, blazen, zingen, luisteren en muziekinstrumenten maken. Uiteraard kan er in deze hoek ook worden gedanst. Kinderen die lichamelijk-kinesthetisch sterk zijn, vinden dit erg fijn. Er kan ook een muziekverhaal worden getekend. Visueel-ruimtelijk sterk ontwikkelde kinderen spreekt dit aan. Het is belangrijk de samenhang tussen de intelligenties in de hoeken te bevorderen. Maak de activiteit breder, zodat er meer kansen ontstaan voor het ontwikkelen van meervoudig intelligent gedrag.

In het boek *Knapper dan Knap. Meervoudige Intelligentie bij peuters en kleuters* (Bazalt/RPCZ, Vlissingen) is een hoofdstuk gewijd aan het inrichten van een speelleeromgeving vanuit de acht intelligenties. Daar zijn talloze suggesties te vinden voor de inrichting.

Veelzijdige activiteiten inbouwen

In het dagprogramma van peuter- en kleutergroepen komen vaste onderdelen voor, zoals de grote kring, kleine kring, fruihapje, spelen/werken, opruimen en een afsluitende kring. Deze vaste onderdelen zijn zo te organiseren dat ze meerdere intelligenties stimuleren. Dit kan door het werken met didactische structuren. Didactische structuren vormen de kern van MI (en Structureel Coöperatief Leren). Het zijn gestructureerde, interactieve werkvormen die je kinderen stap voor stap aanleert. De structuren doen een beroep op allerlei manieren van 'knap zijn' (intelligenties), zodat je deze gericht kunt inzetten om de meervoudige intelligentie van kinderen te stimuleren. Door een gevarieerd aanbod van deze structuren wordt de ontwikkeling van alle kinderen op een veelzijdige manier gestimuleerd. De werkvormen zijn direct inzetbaar in de dagelijkse gang van zaken in de peuterspeelzalen en de basisscholen; de aanpak is eenvoudig in te bouwen in de bestaande dag- en activiteitenplanning.

De uitdaging is om binnen een bepaalde periode of thema een variëteit aan didactische structuren aan te bieden, waardoor de verschillende intelligenties van kinderen worden aangesproken. Je zorgt ervoor dat in een periode van een aantal weken *alle* intelligenties aan bod komen. Op deze manier benut en ontwikkel je de talenten van kinderen!

Hieronder is een aantal voorbeelden uitgewerkt van didactische structuren binnen enkele onderdelen van een dagprogramma.

Grote kring

Het is dinsdagochtend. De leerkracht wil in de grote kring werken aan beginnende geletterdheid. Ze kiest de didactische structuur In De Rij, omdat deze meerdere intelligenties stimuleert.

In De Rij

De leerkracht heeft de (enkele) platen van het prentenboek *Een gat in mijn emmer* (Dieter Schubert, uitgeverij Lemniscaat, 1998) gekopieerd en gelamineerd. De kinderen staan in een grote kring.

Ze krijgen (allemaal) een plaat en moeten samen de goede verhaalvolgorde gaan bepalen door in de rij te gaan staan. De kinderen bekijken hun plaat en denken na over de juiste volgorde. Ze lopen rond op zoek naar hun plek naast een ander kind/ kinderen. Al overlegend vergelijken ze hun plaat. Vervolgens gaan ze zelf in de rij staan, met de plaat in de hand op volgorde van het boek.

Reflectie

In De Rij is een zeer geschikte structuur om in te zetten in peuter- en kleutergroepen. De werkvorm doet een beroep op zeven van de acht intelligenties: de visueel-ruimtelijke, intrapersonlijke, logisch-mathematische, lichamelijk-kinesthetische, interpersoonlijke, verbaal-linguïstische en naturalistische intelligentie.

Overige toepassingen

Er zijn allerlei criteria denkbaar om een rij te vormen.

Denk maar aan:

- voorwerpen op kleur (van licht naar donker)
- voorwerpen op dikte (van dik naar dun)
- voorwerpen op breedte (van breed naar smal)
- geluiden (van hard naar zacht)
- voorwerpen op gewicht (van licht naar zwaar)
- voorwerpen op hoogte (van hoog naar laag)
- lichaamslengte (van groot naar klein)
- schoenmaat
- lengte van het haar
- leeftijd.

Toepassingen bij peuters

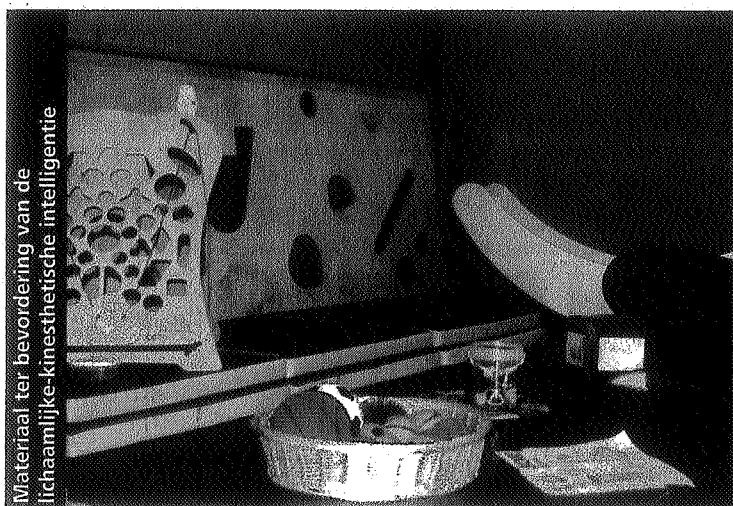
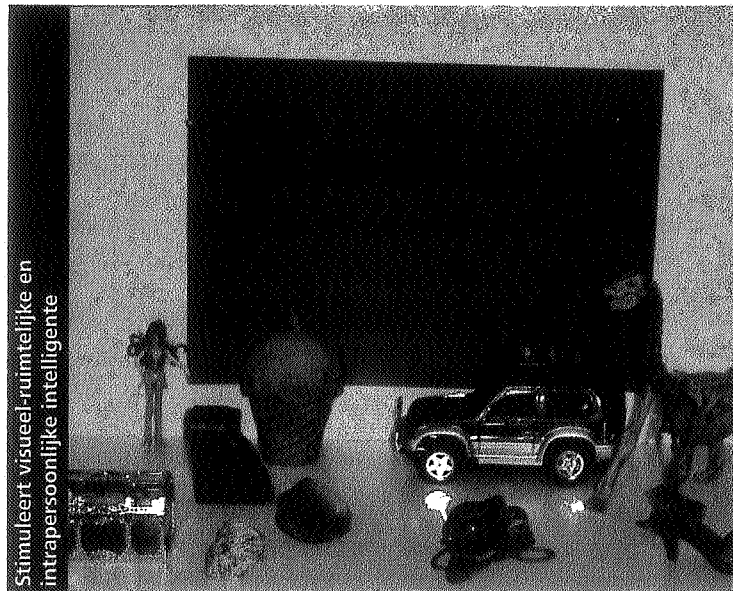
In De Rij kan ook ingezet worden binnen peutergroepen. De structuur kan het best eerst worden ingeoefend in een kleine groep. De peuters kunnen een voorwerp in hun hand hebben, bijvoorbeeld opeengestapelde blokjes Duplo (met verschillende hoogtes). Ze gaan in de rij staan, met de toren van blokjes in hun hand van hoog naar laag. (Zie bovenstaande toepassingen.)

Speelwerkuur - kleine kring

De leerkracht heeft een aantal nieuwe kinderen (instromers) gekregen in de groep. Ze wil tijdens het speelwerkuur in een kleine kring extra aandacht aan deze kinderen geven, om ze wat meer veiligheid te bieden. De andere kinderen gaan zelfstandig aan het werk. De leerkracht zet in de kleine kring de didactische structuur BeurtGooi in.

BeurtGooi

- 1 De leerkracht zit met vier kinderen (kleine groep) aan tafel.
- 2 Ze heeft een bal in haar hand en maakt oogcontact met een kind.
- 3 Terwijl ze de bal naar dat kind rolt, zegt ze: 'Ik heet juffrouw Marita. Hoe heet jij?'
- 4 Het kind vertelt zijn naam en rolt de bal naar een ander kind, dat ook een antwoord geeft op de vraag.

- 5 Als iedereen geweest is, stelt de leerkracht een nieuwe vraag: 'Ik vind blauw een mooie kleur. En jij? Welke kleur vind jij mooi?'
- 6 De stappen herhalen zich.

Reflectie

BeurtGooi is een geschikte structuur om interactie uit te lokken bij kinderen in een kleine groep (veiligheid). Er kunnen vragen aan elkaar worden gesteld om elkaar wat beter te leren kennen. BeurtGooi sluit vooral goed aan bij kinderen die verbaal-linguïstisch intelligent zijn (talige activiteit door het stellen van vragen en geven van antwoorden). Daarnaast ontwikkelt deze structuur de visueel-ruimtelijke (richting geven aan het rollen van de bal) en interpersoonlijke intelligentie (samen spelen, contact maken en elkaar beter leren kennen).

Toepassingen bij peuters

BeurtGooi is ook prima te gebruiken in een peutergroep. De peuters kunnen op deze manier spelenderwijs bijvoorbeeld elkaars naam leren kennen. De vragen moeten wel worden afgestemd op de

ontwikkeling van de peuter. In plaats van een bal kan ook een ander voorwerp worden gebruikt, zoals een pittenzakje.

Opruimen

Het speelwerk is afgelopen, tijd om op te ruimen. De leerkracht vindt het belangrijk dat het opruimen in de groep goed verloopt. Daarom heeft ze enige tijd geleden samen met de kinderen een LeerLiedje gemaakt over opruimen. Dit liedje wordt nu gebruikt bij het opruimen en gaat zo (op de melodie van *Vader Jacob*):

Stop met spelen, stop met werken

Ruim maar op, berg maar op

Zoek maar naar het plaatje, zet het bij het plaatje

Ben je klaar, op je stoel

LeerLiedje

- 1 De leerkracht bepaalt het onderwerp.
- 2 De leerkracht kiest (samen met de kinderen) een bekende melodie.
- 3 Gezamenlijk worden woorden, zinnen en ideeën bedacht die te maken hebben met het opruimen.
- 4 De leerkracht schrijft de tekst op een flap met behulp van woorden en pictogrammen.
- 5 De kinderen zingen het liedje en passen het vervolgens toe tijdens het opruimen.

Reflectie

LeerLiedjes zijn makkelijke ezelsbruggetjes voor kinderen om iets te onthouden. Afhankelijk van je bedoeling kun je samen met de kinderen een LeerLiedje maken over een bepaald onderwerp. LeerLiedjes kunnen ook prima worden ingezet in de peutergroepen. Deze didactische structuur sluit vooral goed aan bij kinderen die muzikaal-ritmisch zijn en stimuleert ook de verbaal-linguïstische en interpersoonlijke intelligentie. Bedenk je met de groep bewegingen erbij? Dat maakt het LeerLiedje zeker ook aantrekkelijk voor de lichamelijk-kinesthetisch sterke kinderen.

Overige toepassingen

LeerLiedjes kunnen op verschillende gebieden in allerlei situaties worden ingezet.

Ze kunnen worden gebruikt als geheugensteuntje voor:

- hoe er moet worden opgeruimd;
- hoe het gedrag op de gang moet zijn (rustig lopen en praten, enzovoort);
- hoe het gedrag tijdens het buiten spelen eruit moet zien;
- hoe het gedrag in de klas is, tijdens het zelfstandig werken (zachtjes praten, probleempje zelf oplossen, enzovoort);
- hoe het gedrag tijdens een ontruimingsoefening eruit moet zien;
- hoe de volgorde van de toiletgang verloopt;
- welke verschillende vormen er zijn;
- wat de kleuren van een regenboog zijn;
- hoe delen van ons lichaam heten.

De voorbeelden laten zien dat de didactische structuren op vele momenten van de dag kunnen worden ingezet, afhankelijk van het doel dat je met een bepaalde activiteit hebt. Op deze wijze stimuleer je verschillende intelligenties van kinderen. Het gaat te ver om bij elk onderdeel een didactische structuur in te bouwen. Het gaat om het stimuleren van *alle* intelligenties. Je gaat, zoals je gewend bent, uit van je dagprogramma. Hierbinnen wil je doelen bereiken. Didactische structuren gebruik je als middel om vanuit de verschillende intelligenties op een actieve manier aan die doelen te werken. Deze structuren verhogen de betrokkenheid van kinderen en dat heeft weer effect op hun ontwikkelen en leren.

In het boek *Knapper dan Knap* staan meer uitgewerkte voorbeelden van didactische structuren binnen de onderdelen van het dagprogramma.

Tot slot

Vanuit de uitgangspunten van Meervoudige Intelligentie ga je anders kijken naar kinderen, naar de speelleeromgeving en je aanbod. Elk kind heeft een uniek patroon van meer of minder sterk ontwikkelde intelligenties. Door hiermee in je onderwijsaanbod of activiteiten aanbod rekening te houden, kun je als leidster of leerkracht de meervoudige intelligentie van kinderen spelenderwijs ontwikkelen.

In het boek *Knapper dan Knap. Meervoudige Intelligentie bij peuters en kleuters* beschrijven we uitgebreid hoe je een onderwijsaanbod kunt creëren dat de verschillende intelligenties van kinderen stimuleert. Het is een ideeënboek dat volop mogelijkheden biedt om meteen te beginnen, bijvoorbeeld hoe je een thema kunt voorbereiden vanuit de uitgangspunten van MI, hoe je het groepsmanagement organiseert en hoe je de speelleeromgeving volgens de MI-theorie kunt inrichten en daarbij rekening houdt met de samenhang tussen de intelligenties. Het boek is geschreven door onderwijsadviseurs van Eduniek, HCO, IJsselgroep, RPCZ/Bazalt en Fontys DOBA Onderwijsadviseurs en is te bestellen bij Bazalt: alemsom@bazalt.nl.

Carola Riemens is werkzaam als trainer/adviseur bij RPCZ/Bazalt te Vlissingen en Monique van der Heijden is werkzaam als senioradviseur en domeinexpert VVE/Het jonge kind bij DOBA Onderwijsadviseurs te Eindhoven

Literatuur

- Heijden, M. van der (2006), Samen werken gaat niet vanzelf!
In: *De wereld van het jonge kind*, jaargang 33, nr. 4.
- Kagan, S., Kagan, M. (2000), *Meervoudige Intelligentie. Het complete MI boek*, RPCZ Middelburg.
- Kagan, S. (2003), *Structureel coöperatief leren*. RPCZ Middelburg.
- Lokhoff, H. (2006), Iedereen is knap! In: *De wereld van het jonge kind*, jaargang 34, nr. 2.

Meervoudige Intelligentie voor peuters en kleuters

In het boek *Knapper dan knap* vindt u een specifieke uitwerking van Meervoudige Intelligentie (MI) voor deze leeftijdsgroep. Het beschrijft de uitgangspunten van het MI-concept en de praktische toepassing ervan op peuterspeelzalen, kindercentra en groep 1 en 2.

Met veel voorbeelden en direct toepasbare didactische structuren kunt u aan de slag. Ook bieden we drie afzonderlijke workshops van 1 dagdeel:

- *Alle intelligenties optimaal benutten in de speel-leeromgeving*
- *Meervoudige Intelligentie in het dagritme*
- *Meervoudige Intelligentie inbouwen in thema's en gebruikte methodieken*

De uitvoering is flexibel en kan op uw situatie worden toegesneden. Er zijn meer diensten beschikbaar, om u MI in de praktijk te leren toepassen. Neem contact met ons op voor een traject op maat.

Naast de uitgave *Knapper dan knap*, verscheen eerder dit jaar MI het jaar rond. Met uitgewerkte activiteiten voor dezelfde leeftijdsgroep, aansluitend bij de seizoenen.

Voor informatie over de uitgaven: www.bazalt.nl/educatieve_uitgaven.

Voor informatie over de opleidingen kunt u contact opnemen met:

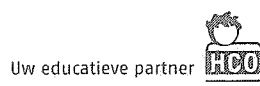
T (0118) 480880
I www.bazalt.nl

T (0877) 872200
I www.doba.nl

T (030) 2635252
I www.eduniek.nl

T (070) 4482828
I www.hco.nl

T (055) 5994455
I www.ijsselgroep.nl